

skou mravní orientaci a motivaci považuje za zásadní vyznání Ježíšova panství. Vyjádřeno jednou z nejstarších formulí to znamená, že „Ježíš je Pán/Kyrios“, což zahrnuje ochotu podřídit se jeho slovům. Mravní jednání křesťanů je podle autora třeba chápat jako projev dokonalého následování, které vzdává Bohu úctu a chce ho chválit i svými slabými činy. Přestože étos rané církve byl ovlivněn řadou soudobých tradic, jak dokládá úvod knihy, všimá si Lohse i toho, jak malou roli hraje v novozákonních textech např. řecký koncept klíčového pojmu helénistické etiky, jímž je ctnost (*areté*). V čem vlastně spočíval ráz křesťanské etiky v kontextu předkřesťanských tradic? Podle Lohseho v příkladném znázornění následování Krista, které získávalo svou podobu v konkrétních podmínkách tohoto světa (s. 232). Autor knihu uzavírá tím, jak osobní příklad a „dobrá pověst“ napomáhaly křesťanské minoritě k získání respektu v pohanském prostředí (s. 234–237). Není toto rovněž možný aktuální program zejména pro české církve, které hledají (dnes již jako menšina) své nové místo ve svobodné, ale silně antiklerikálně naložené společnosti?

Domnívám se, že ohlášený záměr se autorovi podařilo naplnit. Stylem i rozsahem může Lohseho monografie velmi dobře sloužit jako výchozí text pro orientaci a uvažování o etických důrazech Nového zákona, o nichž daleko rozsáhleji pojednávají odborné monografie typu W. Schrageho *Ethik des Neuen Testaments* nebo R. B. Hayseho *The Moral Vision of the New Testament*. Vzhledem k dostupné literatuře k etice Nového zákona v češtině nemáme zatím lepší titul, pomínu-li dílčí kapitoly v monografiích nebo články zaměřené na novozá-

konní etiku. Díky ceně a pro mnoho čtenářů snad i stále srozumitelné slovenštině si dovoluji tvrdit, že recenzovaný titul je dnes nejdostupnějším textem k tématu, což je také pobídkou k tomu, abychom si oprášili znalost slovenštiny a nechali se uvést erudovaným a čtivým způsobem do teologické (!) etiky Nového zákona. V Lohseho podání nejde o pouhou deskripci, nýbrž také o výzvu a inspiraci.

Peter Cimala

NOVĚ KE STOPÁM A KONTURÁM JEŽÍŠOVSKÉHO BĀDÁNÍ

Ludger Schenke a kol., *Jesus von Nazareth – Spuren und Konturen*, Stuttgart: Kohlhammer, 2004, 383 stran.

Sborník studií věnovaný katolickému novozákoníku Antonu Vögtelemu *in memoriam* obsahuje 13 příspěvků jeho žáků o různých aspektech ježíšovského bádání. V první studii představuje Ingo Broer krátce různé metody a samotný význam otázky po historickém Ježíši. V závěru článku uvádí sedm všeobecně známých tezí ježíšovského bádání: Ježíš byl pokřtěn Janem Křtitelem, pocházel z Galileje, zvěstoval království Boží, založil kruh dvanácti učedníků, svoji misi zaměřil na Izrael, dostal se do střetu s nejvyššími představiteli židovství své doby a za hranicemi Jeruzaléma byl Římany ukřižován.

Rudolf Hoppe seznamuje čtenáře s dějinami Galileje, vztahem města a venkova a podrobněji se rozepisuje o čtyřech největších městech tehdejší Galileje (Seforis, Tiberias, Kafarnaum, Betsaida). Zdůrazňuje, že Ježíš usiloval o upevnění židovské identity tam, kde

Židé žili v menšině. Vedle toho se ale musel rovněž konfrontovat s pohanským obyvatelstvem, poněvadž je pravděpodobné, že nebylo možné striktně oddělit pohany od Židů. V další kapitole Hoppe seznamuje čtenáře s různými směry židovství, ježíšovské hnutí však nepřifazuje k žádnému z nich. Podotýká ale, že se v každém případě jedná o novobrozenecké hnutí v rámci židovství, které má svou charakteristikou nejbližše ke skupině farizeů.

Ve třech dalších kapitolách pojednává Ludger Schenke o vztahu Ježíše a Jana Křtitele, o Ježíšově zvěstování království Božího a o Ježíšovi jako divotvůrci. U zvěstování Jana Křtitele vyzdvihuje samotný křest, který se stává vedle chrámu dalším prostředkem k pokání a novou možností k obrácení. Ježíš v návaznosti na Jana hlásá království Boží, které se zpřítomňuje v jeho vlastních činech. Ježíš vykládá učení svého učitele na základě nové eschatologické perspektivy, která zahrnuje přítomný i budoucí charakter království Božího. Ježíšovo hlásání království Božího se zaměřuje na celý Izrael, všichni jsou pozváni na hostinu Pána, nikoli jen spravedliví. Schenke se ve svém posledním příspěvku zabývá otázkou autenticity tradice Ježíšových slov a jeho příběhů (*Wort- und Erzählüberlieferung*). Jen druhému z těchto pojmů přisuzuje autenticitu, k dějinné hodnotě zázraků zůstává skeptický.

Studie Petera Fiedlera pojednává o Božím odpuštění v ježíšovské tradici. Ježíš věřil v přímé odpuštění a ve spásitelské dílo Boží. Fiedler tvrzení dokládá na základě raně židovských textů z Talmudu, které porovnává s některými Ježíšovými podobenstvími a s modlitbou Páně.

Dieter Zeller se věnuje Ježíšově mudroslovné etice. Ježíšovu „radikální mudroslovnou“ etiku chápe ve smyslu nauky jeho stoupenců. Vzhledem k chybějícím určitým charakteristickým znakům se nejedná o typické mudroslovné učení. Veškerá charakteristická témata mudroslovného učení jsou podřazena učení o království Božím, a dají se pochopit jen v tomto kontextu.

Na začátku svého druhého příspěvku „Ježíš a Tóra“ se Ingo Broer kriticky vypořádává s Wellhausenovým názorem na Zákon a striktně jej odmítá. Wellhausen tvrdí, že Zákon je poexilní produkt, kterým začíná zcela nová fáze dějin náboženství Izraele, tedy judaismu. Podle něho se tato nová fáze nedá porovnat se zbytkem Starého zákona. Broer předkládá svůj vlastní obraz chápání Zákona v židovství Ježíšovy doby. Ježíšův samotný postoj k Zákonu probírá na základě antitezí, otázky rozvodu, soboty, zákonů o čistotě a na podkladě Desatera. Dochází k závěru, že v logikách o Zákonu Ježíš neargumentuje Písmem ani proroky, a to proto, že kladl důraz spíše na samostatné pochopení Boží vůle (*eigenständigen Zugang zu Gottes Willen*, s. 253), které nemusí být závislé na Zákonu.

Poslední článek, který je předmětem této recenze, pochází z pera Lorenza Oberlinnera a pojednává o tématu Ježíšovy cesty ke smrti. Hned na začátku nastoluje několik zásadních otázek: Byla Ježíšova veřejná činnost opravdu tak nebezpečná, aby vedla k jeho smrti? Očekával Ježíš svou smrt a otevřeně o ní hovořil? Dají se řeči o Ježíšově smrti spojit se spásitelným významem této smrti? Tyto otázky postupně analyzuje a na závěr formuluje pět tezí (s. 319n). Poslední tři studie se zabývají téma-

tem nasledovani: „Okouzlení putujícím kazatelem“ (Johannes Nützel), „Ženy hledající Ježíše“ (Hildegard Gollinger) a „Podobenství v nauce náboženství“ (Hans Otto Zimmermann).

Sborník přináší velmi dobrý přehled rozličných směrů současného bádání o historickém Ježíši, k čemuž lze vřele doporučit. Katolická orientace autorů je patrná jak z některých konzervativních názorů, tak z obezřetnosti, s jakou určitá témata prezentují. Snahou je formulovat nejpravděpodobnější stanovisko, striktní stanovisko prakticky nezazní. Určitým nedostatkem publikace může být, že nepřináší samostatná pojednání týkající se problematiky Ježíšových „titulů“ (Mesiáš, Syn člověka, Syn Boží, Pán a další).

Tamas Ficzer

HERMENEUTIKA NA ROZ/SCESTÍ?

Daniel Slivka, Hermeneutický zmysel posvätných spisov kresťanstva, Prešov: Prešovská univerzita, 2010.

Biblická hermeneutika je nesporně zásadnou a důležitou disciplínou v rámci biblických věd a vyžaduje neustálou odbornou reflexiu. Preto slovenský a český čitateľ, ktorý sa zaujíma o túto oblasť, privíta každý nový príspevok k titulom, ktoré už má k dispozícii.¹ S pozitívnym očakávaním tak pristupuje i k nedávno vydanaj monografii o hermeneutickom

zmysle posvätných kresťanských spisov, ktorú napísal slovenský biblista Daniel Slivka. V nasledujúcich odstavcoch budeme sledovať, či a ako táto kniha naplní jeho očakávania.

Čitateľ, ktorý publikáciu vezme do rúk, môže sa pozastaviť hneď nad spojením „hermeneutický zmysel“ v jej názve – v singulári je dosť nezvyčajný, atypický a snáď nedáva ani moc zmysel, ak si uvedomíme, že biblická hermeneutika sa teoreticky zaoberá zisťovaním, poznávaním a používaním biblických zmyslov, ktoré sa v biblii nachádzajú.² Nikde v celej publikácii sa nedozvieme, čo si pod tým autor predstavuje, zvlášť ak častejšie používa spojenie v pluráli „hermeneutické zmysly“, ktoré už je zrozumiteľnejšie.

Už pri čítaní „Úvodu“ čitateľ začína tušiť, že ak bude chcieť knihu dočítať, tak ho nečaká ľahká cesta. Stretáva sa tu totiž s vágnymi formuláciami, ktoré miestami nedávajú zmysel a z vecného hľadiska sú nepresné: „Rozumieť textu znamená ho vysvetliť po jeho odbornej stránke ako text staroveký a zároveň použiť všetky prostriedky, aby bol pochopený, t. z. prijatý srdcom.“ (s. 5) Čo si máme (alebo môžeme) myslieť o celi publikácie, ktorým je „predstaviť biblickú hermeneutiku a hermeneutické zmysly v ich metodologickom, historickom, ako aj v praktickom interpretačnom procese a ich použitie na príklade starovekého textu Biblie s konkrétnymi krokmi interpretácie posvätných textov Písma v kontexte katolíckej tradície.“?

¹ Napr. LIGUŠ, J., *Biblická hermeneutika*, Banská Bystrica: Trian, 2002; Pokorný, P., *Hermeneutika jako teorie porozumění. Od základních otázek jazyka k výkladu Bible*, Praha: Vyšehrad, 2005; OEMING, M., *Úvod do biblické hermeneutiky*, Praha: Vyšehrad, 2001; COL, R., *Biblická hermeneutika: pravidla k správnému výkladu bible*, Olomouc, 1938.

² POZŘ HERIBAN, J., *Průručný lexikón biblických vied*, Rím: SÚCM, 1992, s. 256 (ďalej už len PLBV) – ktorého autor veľmi rád a často cituje.